

**Методичний центр бібліотек
закладів вищої освіти м. Вінниці**

**Наукова бібліотека
Вінницького національного медичного університету
ім. М. І. Пирогова**

**Сучасні аспекти
оновлення
університетських бібліотек**

**Матеріали
науково-практичної конференції**

29 жовтня 2021 року, м. Вінниця

Вінниця, 2021

УДК 021.6:004:005.591.6(477)(06)

С 91

Укладач Мельник М. І., заступниця директорки бібліотеки

Відповідальна за випуск Кравчук Н. М., директорка бібліотеки

С 91 Сучасні аспекти оновлення університетських бібліотек: матеріали наук.-практ. конф. / метод. центр бібліотек ЗВО м. Вінниці, Наукова бібліотека ВНМУ ім. М. І. Пирогова ; уклад. М. І. Мельник, відп. за вип. Н. М. Кравчук. – Вінниця, 2021. – 46 с.

Збірник матеріалів містить доповіді фахівців бібліотек закладів вищої освіти м. Вінниці, оприлюднені на науково-практичній конференції «Сучасні аспекти оновлення університетських бібліотек», яка відбулася 20 березня 2018 р.

Видання адресовано працівникам бібліотек різних типів і форм власності.

Матеріали відтворено зі збереженням змісту, стилю та орфографії оригіналів, наданих авторами. Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них.

УДК 021.64:027,7](477.44-21)(06)

Вступне слово

Кравчук Неліна Миколаївна

Сучасні напрямки формування інформаційних ресурсів науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету

Жеребкова Валентина Валеріївна4

Наукометричні портрети як електронне портфоліо вчених ВДПУ імені Михайла Коцюбинського

Філатова Тетяна Ігорівна14

Впровадження інформаційно-аналітичної бази наукових праць у науковій бібліотеці ДонНУ імені Василя Стуса

Мищан Тетяна Іванівна.....20

Службові бази даних на допомогу бібліотечному фахівцю (з досвіду роботи Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова)

Шаповалова Вікторія Юріївна.....25

Впровадження електронного документообігу як важлива складова оновлення університетських бібліотек

Гесаль Інна Степанівна.....31

Інтернет-проект бібліотеки Вінницького педуніверситету “Бібліотека без меж: інклюзивна бібліотека

Наугольних Світлана Глібівна.....38

Етичні норми комунікації в сучасній бібліотеці

Джуринська Тетяна Олександрівна

**СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

В. В. Жербкова

завідувачка відділу комплектування та наукової обробки літератури,
Науково-технічна бібліотека
Вінницького національного технічного університету

Інтенсивний розвиток інформатизації суспільства та модернізація освіти визначають інноваційні шляхи в діяльності бібліотек, особливо в напрямку організації і технології формування інформаційних ресурсів. Університетська бібліотека – це ключовий елемент у системі комунікацій вищого навчального закладу, який дбає про забезпечення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу та студентів і є інформаційною основою науково-освітнього процесу. Зміни, які відбуваються в системі вищої освіти зумовлюють трансформацію бібліотек вищів в інформаційні, науково-освітні центри оперативної, своєчасної та достовірної інформації. Тому головним завданням сучасних університетських бібліотек є акумулювання інформаційних ресурсів, надання до них оперативного доступу та послуг, які забезпечать високу якість навчання та наукових досліджень.

Сучасні вимоги до документно-інформаційного забезпечення якісної вищої освіти зумовлюють стратегічне бачення формування інформаційних ресурсів бібліотек вищих навчальних закладів, що підтверджено «Концепцією розвитку науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету на 2019-2023 рр.».

Основним стратегічним ресурсом Бібліотеки є її документні фонди. Отже, формування фонду є однією з основних задач, що вимагають нового розуміння та аналізу. В зв'язку з цим необхідно знайти ефективні методи їх наповнення [6].

Як зазначено в проєкті Закону України про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» «бібліотечний фонд формується як упорядковане зібрання документів на різних носіях інформації відповідно до призначення, складу користувачів та виду бібліотеки» [1]. А відповідно до «Положення про науково-технічну бібліотеку ВНТУ», ми формуємо бібліотечні фонди згідно з навчальними планами, програмами та тематикою наукових досліджень вищого навчального закладу шляхом придбання наукової, навчальної, довідкової, художньої літератури, періодичних, аудіо-, відео- видань, CD-, DVD- дисків та електронних баз даних, вироблених як в Україні, так і за кордоном [2].

Особливостями процесу комплектування фонду НТБ ВНТУ є такі: чітко відпрацьований механізм співпраці зі структурними підрозділами університету задля інформаційного забезпечення потреб академічної спільноти; розвиток власної електронної колекції; залучення до процесу комплектування всіх користувачів бібліотеки; повна автоматизація процесів комплектування.

Особливістю комплектування університетських бібліотек, в тому числі науково-технічної бібліотеки ВНТУ, також є формування фонду з врахуванням змістового та кількісного аспекту. Адже змістовий аспект формування фонду відповідає профілю вишу, тобто відповідності профілю підготовки фахівців та напрямкам науково-дослідної роботи. Кількісний аспект залежить від контингенту студентів і визначається ліцензійними нормативами забезпечення їх науковою та навчально-методичною літературою [6].

Згідно закону України «Про вищу освіту» та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» (№ 1187 від 30.12.15) з метою підвищення якості освіти перед бібліотеками ставиться завдання інформаційного забезпечення навчального процесу. Під час проходження університетом ліцензування та акредитації освітніх програм Бібліотека є обов'язковим учасником зустрічей з експертними групами й інформує про забезпечення дисциплін навчальними та науково-дослідницькими матеріалами відповідного напрямку.

Книгозабезпеченість сьогодні – один з найважливіших показників відповідності ЗВО вимогам ліцензування та акредитації. Аналіз книгозабезпечення дисциплін, як і всі технологічні процеси в нашій Бібліотеці, автоматизовано.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) «Книгозабезпеченість» автоматизованої бібліотечної інформаційної системи (АБІС) «УФД/Бібліотека» дозволяє відображати коефіцієнти книгозабезпеченості як для окремого, так і для будь-якої сукупності документів (за дисципліною, спеціальністю, факультетом і т.д.).

Електронна картотека книгозабезпеченості (тематико-типологічний план) дає можливість об'єктивно вивчати відповідність навчального фонду профілю університету і прогнозувати його наповнення, дозволяє підтримувати зв'язок з кафедрами, гарантуючи достовірність і своєчасність наданої інформації. Результати аналізу свідчать про відповідність книгозабезпечення дисциплін ліцензійним вимогам.

Основними джерелами комплектування є: придбання, передплата періодичних видань, дарунки, книгообмін. Застосування новітніх інформаційних технологій допомагає оперативно знайомитись з асортиментом книжкового ринку видавничих та книготоргівельних організацій, які діють на ринку України: «Олді Плюс», «Патерік», «Каравела»,

«Алерта», «Львівська політехніка», «Кондор» та ін.

Для кращого задоволення потреб навчального процесу Науково-технічна бібліотека ВНТУ пропонує користувачам (викладачам, студентам, співробітникам) брати безпосередню участь у формуванні бібліотечного фонду. Для цього можна скористатися сервісом онлайн-послуги «Комплектування інформаційними ресурсами», який представлений на бібліотечному вебсайті та замовити необхідні документи.

Наразі актуальною є послуга дозамовлення в університетському видавництві (ІРВЦ) певної кількості примірників конкретного видання авторів ВНТУ, якого не вистачає для задоволення навчальних потреб. Лише за вересень-жовтень цього року таким чином фонд Бібліотеки був доукомплектований майже 500 примірниками навчальних посібників.

Практично третина нових видань, авторами яких є переважно науковці університету, до бібліотечного фонду надходить з інформаційного редакційно-видавничого центру ВНТУ.

Вимоги часу та розвиток бібліотечно-інформаційних технологій спонукають до формування електронних бібліотек (ЕБ). НТБ ВНТУ завжди велику увагу приділяє розвитку електронної бібліотеки, яка на сьогодні нараховує маже 2500 документів. В умовах карантину та дистанційного навчання це особливо актуально. Важливою складовою ЕБ є база повнотекстових документів – підручників, навчальних посібників, методичних вказівок, рекомендацій, до яких мають доступ лише зареєстровані користувачі.

Ключовим в процесі формування е-колекції є реалізація Бібліотекою спільно з ІРВЦ проекту по подальшому наповненню бази даних (БД) «Автори ВНТУ» шляхом створення електронних варіантів матеріалів, що були видані в університеті, пройшли редакційну обробку, мають ISBN, тобто відповідають

всім вимогам е-видань [8].

Починаючи з 2017 року і до сьогодні згідно Наказу МОН України № 1286 від 19.09.2017 року «Про надання доступу вищим навчальним закладам і науковим установам, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних» науковці ВНТУ мають доступ до наукометричних БД Scopus і Web of Science. Це значно покращило інформаційне забезпечення науково-дослідного процесу в університеті.

Завдяки співпраці Бібліотеки з асоціацією «Інформаційно-Консорціум» та участі у проєкті ELibUkr «Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України» університет систематично отримує доступ до відомих світових наукових баз даних. Наразі наші науковці крім БД Scopus і Web of Science мають можливість працювати з такими БД як ScienceDirect, Springer Nature, Bentham Science, EBSCO, Cambridge University Press, JSTOR та ін. [7].

В умовах карантинних обмежень Бібліотека організувала для своїх користувачів доступ до інформаційних ресурсів світових видавців та провайдерів, які відгукнулися на заклик учасників Міжнародної коаліції бібліотечних консорціумів (ICOLC) і відкрили частину своїх ресурсів на час дії обмежувальних заходів. Для зручності користування ними на бібліотечному сайті створено банер з посиланнями на цю інформацію.

Для більш повного інформаційного забезпечення науки і освіти в ВНТУ працівниками Бібліотеки була використана можливість поповнити свій фонд виданнями Springer Link 2017 року видання. З цією метою було складено перелік ключових слів, за якими відбувався пошук та завантаження книг. На сьогодні наша Бібліотека інтенсивно працює над цим процесом.

Важливою складовою електронної колекції Бібліотеки університету є Інституційний репозитарій ВНТУ (IP ВНТУ),

який накопичує, зберігає електронні публікації та електронні версії документів, створені працівниками та студентами університету, а також надає до них постійний безкоштовний повнотекстовий доступ в мережі Інтернет. Наразі репозитарій ВНТУ нараховує понад 30 тис. документів [7].

На сайті Бібліотеки в розділі «Електронні ресурси» на допомогу студентам і викладачам сконцентрована інформація про доступні освітні ресурси в мережі Інтернет: онлайн-платформи, навчальні матеріали, курси, е-каталоги зарубіжних бібліотек тощо.

Зростає використання в освітньому процесі власних електронних ресурсів Бібліотеки: бібліографічних покажчиків наукового доробку науковців університету, рекомендаційних покажчиків з питань вищої школи, бюлетнів та презентацій нових надходжень тощо.

Бібліотека університету прагне забезпечити навчальний та науковий процес джерелами оперативної інформації – періодичними та продовжуваними виданнями відповідно до напрямку освітніх програм, а також науковими виданнями.

Фахові журнали становлять найбільшу цінність із погляду актуальності та оперативності надання інформації дослідникам університету та наукової комунікації між ними. Ці видання займають пріоритетне місце в інформаційному забезпеченні наукової творчості, на другому місці – монографії, на третьому – збірники наукових праць. Передплата є одним із головних джерел комплектування фонду Бібліотеки періодичними виданнями.

Бібліотека отримує майже 100 журналів, які передплачені згідно заявок, наданих кафедрами університету. Великий попит, в т.ч. серед сторонніх користувачів, мають журнали нашого університету (всього 8 назв), які входять до «Переліку наукових фахових видань України» і де можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і

кандидата наук. Серед них журнал «Наукові праці Вінницького національного технічного університету», який видається в електронному вигляді і входить до «Переліку *електронних наукових фахових видань України*».

Для повноцінного інформаційного забезпечення та з метою збалансованого комплектування фонд Бібліотеки ВНТУ поповнюється як друкованими періодичними виданнями, так і документами в електронному форматі.

Декілька років поспіль Бібліотекою передплачуються електронні видання УкрІНТЕІ, якими зареєстровані користувачі можуть скористатися в онлайн режимі.

Для задоволення наукових інформаційних потреб наших користувачів працівниками Бібліотеки проводиться пошук е-журналів за профілем університету, що мають велику фахову цінність і є у відкритому доступі в мережі Інтернет. Ці видання представлені в рубриці «Фахові журнали відкритого доступу за профілем університету (з архівами)» на сайті Бібліотеки в розділі «Ресурси».

Додатковим джерелом поповнення фонду є книгообмін між бібліотеками. Обмінний фонд сприяє зміцненню зв'язків НТБ ВНТУ з іншими бібліотеками навчальних закладів України і світу.

До 15% нових надходжень складають дарунки, які Бібліотека отримує від авторів, співробітників університету, студентів та організацій. На бібліотечному сайті в рубриці «Подаруй бібліотеці книгу» відображається інформація про дарувальників і подаровані видання. Слід відмітити, що Бібліотека має багато постійних дарувальників, виданнями від яких поповнюється фонд.

Діджиталізація життя, а також суттєве здорожчання друкованих видань стало причиною того, що НТБ змінює політику комплектування фонду – поступово переходить від паперових носіїв інформації до електронних, однак, не

відмовляючись і від паперових. Розвиток університету передбачає подальшу інформатизацію освіти і одним з головних завдань для Бібліотеки є збільшення частки електронного контенту в загальному обсязі ресурсів. Про це свідчать і результати онлайн-опитування «Формат: друкований чи електронний? За та проти...», організованого Бібліотекою. Переважна більшість учасників опитування вибрали е-варіант.

Зміни в політиці комплектування стосуються і збільшення частки наукових видань, що забезпечують тематику пріоритетних наукових досліджень ВНТУ та потреби дослідників університету.

Створення сучасних інформаційних ресурсів спрямоване на їх ефективне використання, найбільш повноцінне задоволення потреб користувачів, надання широкого доступу до знань. У цьому процесі особливу роль відіграє вебсайт нашої Бібліотеки, оскільки він надає користувачам доступ до електронних інформаційних ресурсів Бібліотеки незалежно від часу та місця їх знаходження. Це і електронний каталог з доступом до повних текстів документів, ресурси віддаленого доступу власної генерації Бібліотеки, доступ з сайту Бібліотеки до світових баз даних, корисна інформація як для студентів, так і науковців.

У підсумку хочеться зазначити, що університетська бібліотека завжди була і залишається основним інформаційним центром в системі вищої освіти. Потенціал сучасної бібліотеки оцінюється по актуальності її фондів і ресурсів та можливості бібліотеки надати найновішу інформацію своїм користувачам в найкоротший термін. Тому, процес формування інформаційних ресурсів повинен відповідати сучасним вимогам і при цьому використовувати широкий спектр можливостей для якісного наповнення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [Електронний ресурс] : від 02.02.2021 № 5002 : проект Закону України // Законодавство України : головний правовий портал України / Інформаційне агентство «ЛІГА:ЗАКОН». – Електрон. текст. дані. – 2021. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JI04216A.html.
2. Положення про науково-технічну бібліотеку Вінницького національного технічного університету [Електронний ресурс] : схвалено рішенням Вченої ради ВНТУ 25 квітня 2016 р. / Вінницький національний технічний університет ; Науково-технічна бібліотека. – Електрон. текст. дані. – Вінниця : ВНТУ, 2016. – Режим доступу: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/19996>.
3. Гужва, А. Стратегії комплектування: виклики цифрової доби // Бібліотечний вісник. – 2020. – № 3. – С. 10-13.
4. Ліщук, Т. Особливості процесу комплектування сучасної університетської бібліотеки: на прикладі Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» / Т. Ліщук, Н. Павлів // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2017. – № 2. – С. 19-22.
5. Мацей, О. Вивчення потреб користувачів Наукової бібліотеки Хмельницького національного університету: ретроспективний погляд / О.Мацей, С. Молчанова // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2021. – № 3. – С. 7-10.
6. Поперечна, Л. А. Стратегія управління інформаційними ресурсами бібліотек ВНЗ (за результатами аналізу діяльності бібліотек ВНЗ III-IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю у 2007–2009 рр.) // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. – 2010. – Вип. 2. – С. 152-167. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/npdnpbc_2010_2_20.

7. Притуляк, Т. Є. Університетська бібліотека у режимі 24*7*365 [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій ВНТУ – Електрон. текст. дані. – 2015. – Режим доступу: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/645>.

8. Притуляк, Т. Є. Книгозбірня університету – науковцям [Електронний ресурс] // Інституційний репозитарій ВНТУ. – Електрон. текст. дані. – 2014. – Режим доступу: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/197>.

**ПРОЄКТ «НАУКОМЕТРИЧНІ ПОРТРЕТИ», ЯК
ЕЛЕКТРОННЕ ПОРТФОЛІО ВЧЕНИХ ВІННИЦЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ.
М. КОЦЮБИНСЬКОГО**

Філатова Т.І.

бібліотекарка I категорії відділу інформаційних технологій та
комп'ютерного забезпечення бібліотечних процесів,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Однією з найважливіших складових забезпечення якості сучасної вищої освіти є оцінювання результативності наукової діяльності. Важливе місце відводиться наукометрії – напрямку, що розглядає кількісні методи вивчення розвитку науки як інформаційного процесу [1, с. 149]. Саме такі тенденції роботи вивчає сьогодні бібліотека ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, діяльність якої пов'язана із сучасними завданнями, що стоять перед закладами вищої освіти.

Сьогодні є актуальним збільшення рівня присутності наукового працівника/установи у глобальному науково-інформаційному просторі. Сьогодні публікаційна активність університету є важливим показником його наукової репутації, а індекс цитування – об'єктивним показником успішності професійної діяльності науковців [1, с. 150]. Науковці університету зареєстровані в інформаційно-аналітичній системі в середовищі Google Академія, публікуються у міжнародних наукометричних Базах Даних (Scopus, WoS), подають публікації до Інституційного репозитарію.

Якість роботи вченого визначається наступними параметрами: загальна кількість публікацій, індекс цитувань, індекс Гірша, імпакт-фактор журналів, кількість отриманих

грантів, участь у міжнародній співпраці, участь у редколегіях наукових журналів. За цими параметрами проводиться рейтингове оцінювання діяльності університетів, кафедр, науковців.

У дослідженні результативності наукової діяльності надзвичайно важливим є внесок бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. До основних напрямів, де бібліотека реалізує функцію підтримки публікаційної активності університету відносяться:

1. Консультаційна допомога:

Співробітники бібліотеки надають консультації викладачам університету з питань використання Баз Даних наукового цитування, у тому числі: з пошуку публікацій авторів; приєднання публікацій і посилань до авторського профілю; ідентифікації організації у публікаціях автора; визначення індексу цитованості та індексу Гірша автора; визначення імпаکت-фактору журналів, у яких публікується автор [4].

2. Інформаційна підтримка:

На сайті бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського створено спеціальні рубрики, які містять відомості про наукометричні показники та інструменти, подається інформація щодо наукометричних Баз Даних, інструкції з користування, рейтинги університету.

3. Наукометрична експертиза:

Бібліотека проводить аналіз цитованості публікацій, вивчення співавторства та наукової співпраці. Університетська бібліотека на вимогу часу впроваджує інноваційні сервіси, що стосуються наукометричних практик. Активізує послуги з відстеження бібліометричних показників. Розширює власні

педагогічні практики, пов'язані із розвитком інформаційної культури та дослідницьких навичок і стратегій користувачів.

Одним з ефективних шляхів підвищення міжнародного рейтингу університету (науковців) є розміщення наукового доробку вчених та молодих науковців в Інституційному репозитарії, який є джерелом забезпечення вільного доступу до публікацій наукових працівників університету [3, с. 62]. На сьогодні в Інституційний репозитарій внесено майже 8500 назв, понад 9200 документів. Інституційний репозитарій складається із 12 колекцій з під-фондами, які наповнюють працівники бібліотеки та відповідальні від кожної кафедри.

Структуру розділу «Сайти для науковців» вдосконалено та обладнано меню навігації: науково-технічні та навчальні електронні бібліотеки; бібліотеки наукової та академічної інформації; наукометрія; Інституційний репозитарій; спеціальні архіви дисертацій та авторефератів; інтелектуальна власність; портали наукової періодики; перевірка на плагіат [2, с. 4]

На сайті бібліотеки за рубрикою «Методичні модулі» міститься дистанційний методичний курс – «Наукометрія. Базова інформація : аналітичний огляд (на допомогу науковцю)».

В 2020 році започатковано та практично повністю реалізовано постійно діючий наукометричний інтернет-проект «Наукометричні портрети вчених університету». Доступ до сторінки проекту надається через банер, який розташовано на головній сторінці сайту бібліотеки; у розділі «Електронні ресурси» сайту; на карті сайту; у розділі «Сайти для науковців» інтернет-навігатора. На блозі бібліотеки та у фейсбуці проведено рекламну компанію проекту для науковців.

Мета проекту: систематизувати та надавати комплексну інформацію про наукові інтереси, акумулювати на окремій сторінці сайту бібліотеки та зробити доступною для наукової спільноти комплексну інформацію про наукову діяльність

університету в цілому та науковців, зокрема. Відбувається внесення url-адрес всіх профілів науковців (за наявності): ID Web of Science, Researcher ID, Publons, ID Scopus, Google Scholar, а також ORCID [4].

Інформація проєкту групується в алфавітному порядку та обладнана додатковою системою навігації за літерами та прізвищами науковців.

У тісній співпраці з науковою частиною та кафедрами університету «Наукометричні портрети...» постійно актуалізуються.

Доцільно зазначити переваги проєкту. Він дає можливість в онлайн-режимі 0-24 отримати комплексну інформацію про науковця, тоді як на сайті університету дані про науковців наводяться на сторінках кафедр, не на всіх кафедрах існує ця інформація, викладачі переходять на інші кафедри, звільняються і т. п. [4].

Актуальний список науковців працівники бібліотеки узгоджують з відділом кадрів. Наукометричний портрет університету включає інформацію про присутність закладу в найвпливовіших БД, у тому числі актуальний список профілів викладачів в Publons, Scopus, «Бібліометриці української науки».

Окрім того, у кожному профілі подається інформація про:

- факультет (інститут), кафедру, вчене звання та посаду;
- для діячів культури та спорту вказуються звання;
- до кожного з профілів додається фото науковця;
- індекси в наукометричних БД ORCID, WOS, Scopus;
- посилання на сторінку кафедри на сайті університету та на власний вебсайт науковця;
- включає посилання на профілі науковця в Google-Академії, ORCID, WOS, Scopus та інші, якщо такі є.

Ресурс формувався в умовах карантину, у тісній взаємодії з адміністрацією бібліотеки. Актуалізація даних проекту відбувається практично щоденно. Зокрема, на початку нового навчального 2020–2021 року проведено персональну звірку профілів з актуальним списком викладачів університету. Проводиться зміна назв факультетів, кафедр та уточнення особистої інформації окремих науковців.

Варто зазначити, що «Наукометричний портрет університету» містить профілі науковців, які працювали у Вінницькому державному педагогічному університеті ім. М. Коцюбинського.

Наукометричний портрет університету розміщує дані про рейтинг університету. Є можливість завантажити файл з рейтинговими показниками університету за останній період та загальні профілі університету у різних наукометричних БД.

Короткий аналіз профілів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (дані за 1 півріччя 2021 р.):

1. Профіль Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського в Web of Science – 226 публікацій, 157 авторів, h-індекс 14;

2. Профіль університету в Scopus – 230 публікацій, 171 автори, h-індекс 13;

3. У «Бібліометриці Української науки» створено 428 профілів, h - індекс 65;

4. Профіль університету в Google Scholar. h-індекс – 67 [4].

Отже, організація і проведення наукометричних досліджень розширюють професійну діяльність університетської бібліотеки, підвищують її статус у науковому співтоваристві, закріплюють вплив і престиж бібліотеки в університеті, сприяють його публікаційній активності.

Розширюючи свої сервіси бібліотека сприяє зростанню публікаційної активності вчених університету, збільшенню їх цитованості у міжнародних наукометричних БД, підвищенню рейтингу університету.

Список використаних джерел

1. Бичко О. М. Роль бібліотеки у наукометричних дослідженнях університету. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство. 2018. Вип. 5. С. 149–153.
2. Білоус В. С. Адаптація бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського до реалій цифрового простору. Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. / Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Дніпро, НТБ ДНУЗТ, 1–2 грудня. 2016. С. 1–7.
3. Білоус В. С., Лазаренко Н. І., Коломієць А. М. Університетська наука у міжнародному інформаційному просторі. Витоки педагогічної майстерності / Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка :зб. наук. пр. Полтава, 2017. Вип. 19. С.60–66.
4. Інноваційний проєкт "Наукометричні портрети вчених університету". URL: https://library.vspu.edu.ua/inform/nauk_profil.htm. Дата звернення: 18.10.21.
5. Наугольних С. Наукометрика & відкритий доступ – актуальні пріоритети бібліотеки ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського: виступ з презентацією. Донецький національний університет ім. В. Стуса: Семінар присвячений Тижню науки в Україні. Вінниця, 2018. 16 с.

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
АНАЛІТИЧНОЇ БАЗИ НАУКОВИХ ПРАЦЬ У
НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДОННУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА**

Міщан Т. І.

директорка Наукової бібліотеки,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Вузівську бібліотеку часто називають інформаційним центром закладу освіти.

Не дивлячись на різноманітні визначення, бібліотека дійсно займає особливе місце в основній діяльності університету, тому що є інформаційною основою його науково-освітнього та виховного процесів.

Поряд з тим, її роль у зв'язку з модернізацією та інформатизацією вищої освіти, підвищенням попитом на освітні послуги зростає. Адже концептуально нове інформаційне середовище вимагає від сучасної вузівської бібліотеки гідної відповіді на виклики сьогодення.

Для бібліотеки закладу вищої освіти сьогодні характерним є зростання значущості інтегрованого інформаційно-комунікаційного простору, який сприяє об'єднанню інформації, інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій, комунікаційної інфраструктури.

На важливості електронних ресурсів бібліотек як інтеграційного чинника у системі наукових комунікацій наголошує у своїй монографії Г. В. Шемаєва: «Зростання кількості різних видів і типів електронних ресурсів у системі наукових комунікацій висуває до фахівців сучасних бібліотек нову вимогу – їх інтеграцію з метою надання користувачам, поперше, уявлень про наявність наукових електронних ресурсів,

їх якість, змістовне наповнення, формальні властивості, по-друге, доступу до різномірних електронних ресурсів, по-третє, формування середовища комунікації між ученими».

Упродовж останніх років пандемія коронавірусу внесла суттєві корективи у роботу навчального закладу і бібліотеки, зокрема. Задля забезпечення більш якісного задоволення інформаційних потреб і запитів різних категорій користувачів, у діяльності наукової бібліотеки у минулому році відбулася помітна трансформація комплексу бібліотечних послуг у віртуальний вимір шляхом:

- формування ресурсного фонду бібліотеки відповідно до запитів університетської спільноти;
- збереження та поповнення бібліотечного фонду науковою та навчально-методичною літературою на традиційних і електронних носіях;
- створення умов доступності бібліотечних послуг шляхом використання інформаційних технологій;
- створення нових «сервісних послуг»;
- формування інформаційної культури здобувачів вищої освіти та науковців;
- підвищення рівня фахової кваліфікації бібліотечних працівників.

В університеті вагоме значення було приділено розробці та інтенсивній роботі з наповнення власного електронного інформаційного ресурсу – інформаційно-аналітичної бази наукових праць Донецького національного університету імені Василя Стуса: <http://rang.donnu.edu.ua/?pg=kt>.

Цей проєкт, що впроваджується за безпосередньої участі наукової спільноти університету та наукової бібліотеки, можна назвати системою моніторингу та відстеження тенденцій розвитку науки в ДонНУ імені Василя Стуса.

Сама ідея створення вебпорталу з'явилася у 2019 році за ініціатииви проректора з наукової роботи, доктора економічних

наук, професора Іллі Хаджинова та директорки наукової бібліотеки Наталії Карягіної. Автором розробки цього інформаційного ресурсу є доцент кафедри економічної та управлінської аналітики економічного факультету Юрій Поповський.

На вебпорталі розміщено праці науковців університету, структуровані за напрямками освітньої діяльності.

Інтелектуальний потенціал університетського дослідницького середовища забезпечується в цьому проєкті інтернет-візитівками наших викладачів – бібліометричними профілями (профайлами), які представляють сферу наукової діяльності вчених, надають їхні впорядковані списки публікацій, файли робіт, запити на цитування, індекси та діаграми цитувань, коло наукових інтересів тощо.

Важливою складовою інформаційно-аналітичної системи є запровадження та наповнення «профайлів» науковців (професійна інформація про науковців), які відображають та аналізують наукову діяльність фахівців університету. Це єдиний реєстр наукових декларацій (бібліометричних профілів) вчених університету у системах Google Scholar, Scopus, Web of Science та статистична інформація про галузеву структуру наукових досліджень в університеті.

Інформаційно-аналітична база наукових праць ДонНУ імені Василя Стуса має 4 робочих сторінки: **нові надходження, про ресурс, каталог, аналітика.**

Перша сторінка **«Нові надходження»** презентує розміщені нові публікації упродовж останніх трьох днів, зокрема: ПІБ автора, назву наукової праці, рік та місце її видання, мову, текст, анотацію до неї, посилання на цитування науковцем у своїх працях та її електронну версію.

Сторінка **«Про ресурс»** надає коротке визначення та характеристику електронного ресурсу.

На третій сторінці **«Каталог»** користувач отримує можливість ознайомитися із науковим доробком працівників університету шляхом інформаційного розширеного пошуку:

по факультетах;

по кафедрах (з профайлами науковців кафедри);

за персональними даними авторів-науковців (профайлами);

за хронологією виходу з друку роботи;

за типом видання;

за ключовими словами;

за переліком галузей знань, який може бути активований і при необхідності (потребі) ознайомити користувача зі списком бібліографічних описів наукових праць з питань даної галузі та гарантами освітніх навчальних програм і їх профайлами.

На сторінці **«Аналітика»** наводиться статистика наукових праць за видами видань літератури. У ній, також, можна активувати будь-який тип видання (монографія, посібник, збірник лекцій, тези, альманах та ін.) і ознайомитись з переліком наукових праць професорсько-викладацького складу університету саме за його обраним видом.

Також, у зареєстрованих користувачів університету є доступ до перегляду та отримання копій файлів праць.

Станом на 01.10.2021 року в інформаційно-аналітичній базі наукових праць ДонНУ імені Василя Стуса розміщено: 306 профайлів викладачів університету; близько 3500 наукових праць, які доступні для завантаження, опрацювання, отримання посилань для цитувань у відповідності до бібліографічних вимог; 150 тисяч запитів на цитування.

З метою розробки стратегії розвитку науки найближчим часом планується введення на вебпорталі сторінки рейтингування науковців, їх робіт у вигляді збору статистичних та аналітичних даних.

Наукова бібліотека ДонНУ імені Василя Стуса – це бібліотека, що не боїться інноваційних змін та впевнена у

власному праві на існування. Адже завдяки цим нововведенням у її роботі з'являється можливість по-іншому забезпечувати науковий та навчальний процес за допомогою власних електронних сервісів, популяризації ідей відкритого доступу та підвищення вебметричного рейтингу університету.

Список використаних джерел

1. Матвейко І. Електронні сервіси бібліотеки для забезпечення науково та навчального процесу / І. Матвейко // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2020. – №3. – С. 12–14.
2. Цимбалюк С. Я. Інформаційні ресурси бібліотеки та їх роль у забезпеченні якісної підготовки фахівців нової формації [Електронний ресурс] / С. Я. Цимбалюк, Н. Б. Добрянська. – Режим доступу : <https://bit.ly/3CNoyDz>. – Дата звернення : 23.10.2021.

СЛУЖБОВІ БАЗИ ДАНИХ НА ДОПОМОГУ БІБЛІОТЕЧНОМУ ФАХІВЦЮ

Шаповалова Вікторія Юріївна

заступниця директорки з інформаційних технологій,
Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова

Невід'ємною складовою інформаційного середовища бібліотек є допоміжний службовий апарат бібліотечного працівника. Його постійний розвиток, удосконалення та налаштування під сучасні потреби споживача забезпечують якісний різноаспектний доступ до ресурсної бази, підвищення повноти й оперативності задоволення запитів, усунення дублювання технологічних операцій, сприяють результативності роботи та підвищенню продуктивності праці й економії часу бібліотекаря.

Наукова бібліотека ВНМУ ім. М. І. Пирогова за останні 25 років створила потужний електронний каталог (ЕК), який нараховує понад 420 тис. записів. Проте сучасні вимоги до освітнього, наукового та бібліотечного розвитку диктують постійне розширення інформаційного потенціалу. Щоб максимально полегшити пошук інформації та оперативно виконувати запити, важливого значення набуває уміння створювати й використовувати різноманітні можливості ЕК. Тому час від часу виникає необхідність у здійсненні певних налаштувань програми відповідно до поставлених завдань та можливість виконання пошукового запиту за різними критеріями. Зокрема, на вимогу методичного кабінету Міністерства охорони здоров'я щодо інформування про надходження до бібліотеки літератури **із грифами МОН і МОЗ** та з метою швидкого пошуку такої літератури було прийняте

рішення вводити додатковий код в характер документа в БД «Книги». Кожному грифу був присвоєний окремий код. Згодом, виходячи із власних потреб університету, розпочато присвоєння коду на видання, **затвердені Вченою радою ВНМУ ім. М. І. Пирогова**. Цю функцію опрацювання літератури покладено на відділ наукової обробки. Відповідно було розроблено табличні форми для формування списків книгозабезпеченості з винесенням грифів в окремі графи. Таким чином, витрати часу на присвоєння відповідного коду мінімальні, а відбір літератури – оперативний і зручний.

Багато цікавої й різноманітної інформації містять екслібриси та дарчі написи на виданнях з рідкісного фонду бібліотеки. Провівши аналіз БД «**Рідкісні видання**», було виявлено, що важлива для користувачів інформація не відображається у пошукових словниках ключових слів, оскільки програмою це не передбачено. Для максимального відображення всіх відомостей в ЕК було переналаштовано словник ключових слів. Тепер для здійснення пошукової та дослідницької роботи немає нічого непоміченого.

Багато уваги потребує АРМ «**Комплектатор**». Значно удосконалено трудомісткий і кропіткий процес придбання нових надходжень. Зокрема, впроваджений режим «Замовлення» забезпечує прозорість процесу формування закупівлі літератури. Насамперед всі видання, які пропонують придбати кафедри університету або відділи бібліотеки, заносяться у БД. Залежно від наявності інформації, опис може бути повним і неповним, заносяться будь-які додаткові відомості (ходатайство з підписом ректора, наявність у фонді тощо), але обов'язково вказується прізвище замовника, контактна інформація та кількість замовлених видань. Для відображення результатів роботи із замовленням створено нове поле «Інформація про замовлення», куди обов'язково заноситься інформація про можливість або причина

неможливості придбання конкретного видання. Придбані видання в повному обсязі фіксуються як отримані із зазначеною датою, інвентарними номерами, № актів та автоматично відображаються в полі «Замовлення виконані». Видання, які не було придбано, відображаються в полі «Замовлення невиконані» із зазначеними причинами. Пошук в режимі «Замовлення» здійснюється також за іншими параметрами: автор, назва книги; дата замовлення; замовлення по роках; видавництво та ін. Вказаний режим посприяв налагодженню оперативної комунікації з будь-яких питань між відділом комплектування, адміністрацією, кафедрами, окремими замовниками, а також будь-який працівник має змогу компетентно дати відповідь про літературу, замовлену бібліотекою.

В процесі вивчення інформаційних потреб університетських структур та вищих організацій, бібліотека оперативно налаштовує нові пошукові словники. Зокрема, словник **«Отримано в дар»** інформує про подаровані бібліотеці книги: відображає прізвища дарувальників або назву кафедри і рік. Це дає можливість формувати звітні форми за різні періоди надходжень, які були спеціально налаштовані для пошуку у цьому словнику. Відтепер бібліотека не забуде жодного свого дарувальника і шанувальника.

Після переїзду у нове приміщення бібліотека стала надзвичайно затребувана серед студентської й наукової спільноти університету в якості майданчика для проведення різноманітних заходів. Нерідко у всіх залах одночасно проводяться конференції, семінари, вебінари, засідання студентських товариств, наукових гуртків, коворкінгів, клубів за інтересами тощо. Щоб полегшити працівникам бібліотеки фіксувати та розподіляти цей потік, виникла нагальна потреба створити внутрішню **базу «Реєстрація відвідувань»**. Вона налічує лише декілька полів: назва заходу і прізвище лектора

(якщо є); відділ, в якому проводиться захід та кількість відвідувачів. Розроблені вихідні форми дають змогу сформуванню статистичні дані з відвідування по кожному окремому підрозділу та бібліотеки загалом.

На потребу адміністрації бібліотеки з метою обліку персональних даних співробітників було розроблено довільну **базу «Кадри»**, яка відображає інформацію про всіх, хто працював у бібліотеці з часу її заснування. Вона містить загальні дані: прізвище, ім'я, по-батькові; дата народження; освіта (який навчальний заклад закінчив і коли); посада у бібліотеці; стаж; попередні місця роботи; дата прийому на роботу і звільнення тощо. В базу вноситься інформація про переміщення працівників по посадах та відділах, їх нагороди та відзнаки. Необхідними є дані про підвищення кваліфікації, які включають дату, назву організації, на базі якої працівник удосконалював професійні знання та отримані посвідчення. Така інформація важлива для аналізу та планування підвищення фахового рівня працівників на наступний період. Створено також словник звільнених працівників, куди інформація переноситься шляхом глобального коригування. БД «Кадри» дає можливість «в один клік» скласти загальну картину або легко виокремити конкретні характеристики кадрового складу бібліотеки та окремого працівника. А також вона є незамінним джерелом при написанні історії бібліотеки.

Для прийняття будь-яких змін у технологічних процесах роботи залучаються члени методичної ради бібліотеки та відповідні фахівці. Ретельно аналізуються очікувані результати, трудові затрати, обговорюються етапи внесення інформації та виконавець. Впровадження всіх нових налаштувань фіксуються прийнятими та затвердженими методичними рішеннями. Так з'явилася потреба у створенні службової **базу «Методичні рішення»**, куди методист заносить усі прийняті методичні рішення: напрямки та види роботи; перелік обговорених питань;

відповідальні особи або відділи; відділи яких безпосередньо стосуються ці рішення; дата його прийняття та ін. У разі внесення змін у раніше прийняті рішення, створюються нові, а в попередніх робиться посилання на них. Кожний працівник бібліотеки має доступ до цієї бази, аби вчасно відслідковувати зміни в технологічних процесах, які здійснюються в бібліотеці.

Зважаючи на періодичне впровадження нових можливостей доступу до інформації, ключовим є питання компетентності бібліотекаря та швидке реагування на будь-які зміни. Тому один із напрямків методичної роботи полягає у своєчасному доведенні інформації до працівників та уміння користуватися службовою інформацією. Для всіх працівників проводяться навчання щодо пошуку в різних електронних базах. Для перегляду всіх БД (без права внесення змін) існує загальний пароль для всіх співробітників.

Потужна пошукова робота, яка здійснюється краєзнавчим сектором, спонукала до створення нових баз даних. Систематизувати багаторічні напрацювання та полегшити роботу із створення щорічних календарів пам'ятних дат дала змогу налаштована під необхідний процес роботи сектору БД **«Знаменні і пам'ятні дати»**. Тепер пошук легко здійснювати за ювілейними датами персоналій, лікувальних установ і подій у медичному житті краю.

Оскільки у фонд бібліотеки були передані фотоальбоми випускників ВНМУ ім. М. І. Пирогова 1937–1986 років випуску, виникла потреба в систематизації документів. Таким чином, було створено БД **«Викладачі і випускники Вінницького медичного»**, яка наповнюється інформацією про персоналію: коротка біографічна довідка, рік випуску, відскановане фото (портрет, загальне фото). Також описуються фото викладачів, працівників і загальні фото. На сьогодні введено інформацію за 1937–1939 роки. Ця база не є внутрішньою, вона представлена на сайті бібліотеки.

Користувачі, які володіють інформацією про певну персоналію, можуть доповнити її, звернувшись до бібліотеки. Надалі, при виявленні нової інформації щодо конкретної персоналії, до бази будуть вноситися уточнення та доповнення.

Створення Науковою бібліотекою електронних пошукових ресурсів підтверджує свою необхідність у повсякденній роботі. Вони сприяють усуненню дублювання деяких технологічних операцій, підвищенню якості й економії часу, який витрачається для пошуку та забезпечують повноцінне, оперативне і цілеспрямоване використання можливостей доступу до різноманітної інформації, що є важливою умовою якісного функціонування співпраці між бібліотекою і користувачами її ресурсів.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОБНОВЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Інна Гесаль

заступниця завідувачки бібліотеки,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій спонукають систему освіти підтримувати інформатизацію закладу вищої освіти, автоматизувати робочий і навчальний процес та надають багато можливостей для удосконалення електронної системи управління у різних напрямках.

Для підвищення ефективності діяльності Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ існує необхідність в швидкому і якісному функціонуванні автоматизованої системи управління.

Автоматизована система управління діяльністю інституту дозволяє підвищувати ефективність роботи кожного підрозділу та всього закладу вищої освіти загалом.

Автоматизована система управління Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ діє на базі особистої локальної мережі. Вона складається з електронного діловодства, котре надає різний функціонал кожному підрозділу інституту і забезпечує електронний документообіг, чату для співробітників, а також системи дистанційного навчання Moodle.

У ВТЕІ КНТЕУ функціонує комп'ютерна програма автоматизації управління навчальним закладом «Система електронного діловодства».

Даний програмний продукт активно використовується для передачі файлів між структурними підрозділами, розсилки електронних документів, постановки контрольних карток виконання завдань, ведення обліку працівників та студентів, ведення та перегляду електронних відомостей, заявок на видачу мультимедіа. Можна сказати, що дана система автоматизує не тільки документообіг, але і деякі інші процеси, які відбуваються в інституті.

Електронне діловодство ВТЕІ КНТЕУ забезпечує документування управлінської інформації в електронній формі та організацію роботи з електронними документами в діловодстві, електронний документообіг між структурними підрозділами інституту.

Електронний документообіг (обіг електронних документів) - це сукупність процесів створення, оброблення, правлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів. Це тлумачення визначено у статті 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22 травня 2003 року N 851-IV.

Головне завдання електронного документообігу полягає в підвищенні ефективності та якості роботи інституту за рахунок впровадження системи прозорості руху документів і контролю за їх виконанням. Електронний документообіг насамперед пов'язаний з будовою єдиного інформаційного середовища інституту. Тому він має бути впроваджений на всіх робочих місцях пов'язаних зі створенням, редагуванням і зберіганням інформації.

Електронний документообіг інституту – це обіг (проходження) службових електронних документів з моменту їх створення або одержання до завершення виконання,

відправлення, знищення або передавання до архіву інституту.

Система електронного документообігу інституту – це сукупність програмно-технічних засобів, призначених для автоматизації організації роботи з електронними документами у діловодстві інституту.

Діловодство в інституті, організація обміну електронними документами між структурними підрозділами здійснюються виключно з використанням системи електронного документообігу.

Впровадження електронного документообігу є важливою складовою в діяльності бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ. Він здійснюється завдяки можливостям програмного продукту «Електронне діловодство ВТЕІ КНТЕУ», яке функціонує в локальній мережі інституту. Незважаючи на те, що відділи бібліотеки розташовані в різних корпусах, кожен співробітник може з свого комп'ютера увійти в систему електронного діловодства. Для входу в систему бібліотека має свій логін і пароль.

В системі електронного діловодства створена база даних працівників інституту. Кожного дня до відділу кадрів усіма підрозділами інституту, зокрема і бібліотекою, подається інформація про працівників: П.І.Б., посада, присутність або відсутність (причина відсутності).

Електронне діловодство ВТЕІ КНТЕУ відображає інформацію про дні народження співробітників інституту (фото, П.І.Б, посада), яку можна використати при підготовці вітальних листівок.

Через систему електронного діловодства до бібліотеки надходять контрольні картки виконання завдань, на яких зазначено номер картки, статус «невиконано», дата надходження та виконання завдання, скільки залишилося днів до виконання, звідки надійшло, коефіцієнт важливості, дата

внесення контрольної картки, зміст завдання, відповідальна особа за виконання. Після того, як завдання виконано, відповідальна особа за виконання роздруковує контрольну картку. В полі «Примітка» ставить свій підпис особа, яка поставила контрольну картку, потім картка передається в загальний відділ, який здійснює контроль за виконанням карток.

Адміністрація та співробітники бібліотеки постійно слідкують за надходженням нових електронних документів, які надсилають адміністрація інституту, заступники, деканати, кафедри, структурні підрозділи, відділи. Ця інформація відображається в розділі «Нові надходження» системи електронного діловодства.

Електронне діловодство ВТЕІ КНТЕУ активно використовується для передачі файлів між бібліотекою і структурними підрозділами інституту. Працівники бібліотеки готують і розсилають необхідну інформацію до структурних підрозділів. Це бібліографічні довідки, індекси УДК, списки літератури за темою, книгозабезпеченість навчальних дисциплін, прайси книг від видавництв та каталоги періодичних видань, електронні ресурси, бюлетені нових надходжень, оголошення, анонси, звіти про проведення заходів та багато інших електронних документів, які готуються у бібліотеці. Це зручно, швидко і надійно.

У розділі «Документи» відображаються всі електронні документи, які стосуються роботи бібліотеки і наявні в системі електронного діловодства. У розділі «Пошта» можна переглянути документи надіслані поштою до бібліотеки зі структурних підрозділів інституту.

За допомогою електронного діловодства бібліотека отримує накази ВТЕІ, які стосуються роботи інституту, а також накази щодо навчання студентів (про зарахування, про зміну прізвище, про переведення, про відрахування). На основі цих

наказів формується електронна база даних користувачів бібліотеки ВТЕІ КНТЕУ в автоматизованій бібліотечній інформаційній системі «УФД/Бібліотека».

У системі електронного діловодства зберігаються плани роботи бібліотеки та структурних підрозділів інституту, які затверджуються директором інституту.

Листи, що стосуються роботи бібліотеки і надходять на електронну пошту інституту, завдяки системі електронного діловодства пересилаються у підрозділ для подальшого опрацювання.

Всі документи в електронному діловодстві ВТЕІ КНТЕУ розміщені в розділах «Вхідна кореспонденція» або «Внутрішня кореспонденція». Вхідна кореспонденція включає документи, які надійшли ззовні до інституту, а внутрішня кореспонденція містить документи, які створені структурними підрозділами інституту.

Завдяки функціональним можливостям електронного діловодства ВТЕІ КНТЕУ можна здійснювати пошук необхідних документів в базі даних. Для цього потрібно внести у відповідне поле коротку назву документа і зазначити розділ, в якому шукати потрібний документ.

Система електронного діловодства автоматизує не тільки документообіг, але і деякі інші процеси, які відбуваються в інституті. Наприклад, технічне обслуговування, тобто можна зробити заявку на технічні засоби: мультимедіа, проектор, ноутбук. Для цього потрібно зайти в електронне діловодство, вибрати «Заявка», потім «Технічне обслуговування», обрати на яке число, годину, аудиторію потрібна мультимедіа і подати саму заявку.

Можна зробити висновок, що основними цілями впровадження електронного документообігу в закладі вищої освіти, зокрема в бібліотеці, є підвищення ефективності управління діяльності, прискорення руху документів у

організації, зменшення трудомісткості опрацювання документів, ефективно та раціональне зберігання документів.

У сучасних умовах електронний документообіг у закладах вищої освіти повинен функціонувати на засадах:

- одноразової реєстрації документа в системі;
- можливості паралельного виконання різних операцій з метою скорочення часу руху документів і підвищення оперативності їх виконання;
- безперервності руху документа;
- єдиної бази документальної інформації для централізованого зберігання документів;
- ефективно організованої системи пошуку документа в базі;
- розвинутої системи звітності за статусами, атрибутами і датами документів, що дозволяє контролювати поетапний рух документів.

Варто зауважити, що використання електронного документообігу в закладах вищої освіти не є складним процесом, оскільки не вимагає для користувачів знань мов програмування або якихось тонкощів чи нюансів використання інформаційних технологій.

Таким чином, проаналізувавши хід подій у сфері інформатизації, зокрема, впровадження системи електронного документообігу в закладах вищої освіти, можна зробити висновок, що електронний документообіг дозволяє створювати єдиний інформаційний простір, інтегруючи в інформаційний вузол всі документальні системи. Інтеграція здійснюється без втрати якості роботи з документами. Згідно напрямку впровадження системи електронного документообігу в закладах вищої освіти, здійснюються певні заходи, можливо, не настільки інтенсивно, але можна стверджувати, що через деякий час системи електронного документування будуть характеризуватися гарними здобутками та будуть мати великий попит.

Список використаних джерел:

1. Варламова Л. Н. Новий стандарт у сфері діловодства / Л. Н. Варламова // Секретар-референт. – 2007. – №6. – С. 164.
2. Гречко А.В. Основи електронного документообігу: навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т. – К., 2006. – 156 с.
3. Ткачук Г. І. Використання електронної системи документообігу у ВНЗ / Г. І. Ткачук, С.А. Постова // Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи. – Житомир: ЖДУ, 2014. – С. 254.
4. Документообіг в навчальному підрозділі ВУЗу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referaty.net.ua/referaty/referat_62053.html.

**ІНТЕРНЕТ-ПРОЄКТ БІБЛІОТЕКИ ВІННИЦЬКОГО
ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ «БІБЛІОТЕКА БЕЗ МЕЖ:
ІНКЛЮЗИВНА БІБЛІОТЕКА»**

Наугольних Світлана Глібівна

завідувачка відділу інформаційних технологій та комп'ютерного
забезпечення бібліотечних процесів,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

#ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: РІЗНІ МОЖЛИВОСТІ – РІВНІ ПРАВА

*«Адаптація «особливої» людини та
суспільства один до одного – це процес
прийняття «особливої» дитини як
особистості в освітньому просторі»*

Андрєєва М. О., психолог

*«Інклюзивна бібліотека – це бібліотека
майбутнього, до якої рано чи пізно все ж
суспільство прийде»*

Глазунова О. В., бібліотекар

Створення інклюзивного освітнього середовища в системі вищої освіти України є ключовим чинником, що впливає на інтенсивне реформування традиційної вищої школи, відкриваючи широкий доступ до якісної освіти особам з ООП.

Наразі інклюзивна бібліотека ЗВО – вимога часу. Саме тому бібліотека Вінницького педуніверситету започаткувала даний проєкт.

Декілька років тому в рамках проєкту «Бібліотека Веб 2.0» ми зробили перші кроки до реалізації положень інклюзивної освіти. Серед заходів:

- знайомство та партнерство з Всеукраїнським проєктом «Daisy-бібліотека». Саме на презентації проєкту ми детально дізнались про проблеми формування фондів

для людей з вадами зору та взаємодії з слабозорими людьми. Проект започатковано Львівським осередком громадської організації «Спілка інвалідів», Львівською політехнікою та Shvefi-академією (Швеція);

- оновлено та озвучено «Візитку сайту бібліотеки» для користувачів з ООП;
- сформовано та представлено в Інтернеті віртуальну аудіополицю творчості українських та зарубіжних письменників, сформовану на базі аудіофондів медіатеки та орієнтовану на користувачів з ООП. На сьогодні полиця включає біля 70 джерел, систематизованих за розділами: українська, зарубіжна та дитяча література;
- бібліотека приймала участь в університетських заходах для людей з ООП та організовувала заходи для них;
- перед початком формування проекту проводився відбір та систематизація методичних матеріалів за даною тематикою.

Розробка та запровадження даного проекту була внесена в «Стратегію розвитку бібліотеки на 2016–2021 рр.».

Хочу поділитися першим досвідом з формування та запровадження пілотної версії інтернет-проекту «Бібліотека без меж – інклюзивна бібліотека».

Базова концепція інтернет-проекту:

- інклюзія в дії;
- адаптоване освітнє середовище;
- соціальне просвітництво;
- рівні можливості;
- онлайн-супровід та взаємодія з людьми з ООП.

Відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення бібліотечних процесів (відділ ІТ) бібліотеки – активний учасник створення загально-бібліотечного проекту:

- ми формували окремі розділи проекту;

- започаткували реалізацію інклюзивної інтернет-бібліотеки;
- розпочали налагодження зв'язків з волонтерами;
- здійснюємо дистанційне консультування та обслуговування різних соціальних груп користувачів;
- Інтернет-простір бібліотеки орієнтований на залучення широкого кола користувачів різних категорій.

При розробці чи адаптації інтернет-контенту для людей з ООП, найчастіше використовують наступні методики:

- **фрагментарна:** аудіо-версії вибіркових сторінок сайту приєднуються до відповідних сторінок основного сайту за допомогою відповідного банера (найчастіше піктограми «аудіо»);
- **альтернативна:** формується інклюзивний контент, як окремий структурний блок основного сайту.

Ми обрали другу модель тому, що вона дозволяє організувати та систематизувати в одному місці значний об'єм інформації для людей з ООП та спрощує методику орієнтації серед масиву даних.

З початку 2021 року на сайті бібліотеки стартував пілотний інтернет-проект «Бібліотека без меж: інклюзивна бібліотека» (мал. 1).

Малюнок 1

Доступ до проєкту можливий з будь-якої сторінки сайту бібліотеки.

Інтернет-проєкт переважно орієнтований на людей з вадами зору (на перспективу – слуху) та з комбінованими проблемами.

Спеціалісти з інклюзії відмічають, що подібні ресурси можуть бути корисними для дітей з відставанням у розвитку, котрі легше сприймають великі літери, невеликі об'єми тексту в комбінації зі звуком та яскраве забарвлення контенту.

Ресурси проєкту можуть використовувати і люди, які хочуть отримати базову інформацію про бібліотеку ВДПУ та легше сприймають інформацію на слух, чим через читання з екрану.

З початку 2021 р. до проєкту відбулося понад 500 звернень. Для нового ресурсу це хороша цифра.

Порушення зору має багато ступенів. Повністю незрячих людей близько 10%, решта мають залишковий зір, можуть розрізняти світло і тінь, колір і обриси предмета. Виходячи з цього ресурс формується з урахуванням ряду вимог до сайтів даного класу:

- три контрастні кольорові схеми, аналогічно відповідним в Windows;
- інформація виводиться великими розрідженими літерами;
- так звана «резинова верстка» проєкту допускає значне збільшення розміру шрифту без порушення структури його сторінок.

Бібліотека врахувала і додаткові вимоги до сайтів даного напрямку:

- управління – можливість управління контентом сайту за допомогою клавіатури, без миші;

- доступ – за стандартними вимогами обов’язковий доступ з головної сторінки сайту – ми організували доступ з будь-якої сторінки;
- структура – розміщення на сторінках проекту опису структури контенту. Ми зробили стислий опис кожного структурного блоку сайту;
- зручна навігація – наявність на сайті елементів переходу на основний сайт меню та банерів швидкого доступу. Все це реалізовано.

На малюнку 2 зображені фрагменти схем проекту: висококонтрастної кольорової – вона використовує насичені кольори через особливості сприйняття кольору окремими групами слабозорих людей та двох інвертованих схем з біло-сіро-чорною градацією, розрахованих на людей з *дальтонізмом* та високою світлочутливістю (*сніжена хвороба*).

Банери навігації між схемами, при наведенні маркера, коментують призначення схеми. Інформаційне наповнення сторінок кожної з кольорових схем проекту повністю дублюється.

Малюнок 2

Для заголовків верхнього рівня використовуються шрифти з контуром або шрифти на яскравому фоні (оскільки частина слабозорих користувачів мають проблеми з різкістю). П’ятикратне збільшення шрифту не призводить до погіршення якості відображення вигляду сторінок проекту.

Структура сторінок, в цілому, відповідає структурі сайту бібліотеки:

- «Головна сторінка»;
- «Просвітницький блок»;
- «Електронні ресурси»;
- «Інтернет-навігатор»;
- «Краєзнавчі ресурси».

Сторінки проекту обладнанні текстовими та банерними меню навігації між структурними блоками, переходу до основного сайту та швидкого доступу до окремих інтернет-ресурсів бібліотеки. Сформовано ряд допоміжних меню для спрощення навігації в середині великих структурних блоків. Для управління меню, аудіо/відеоконтентом може використовуватися клавіша «ТАВ» (мал. 3).

Малюнок 3

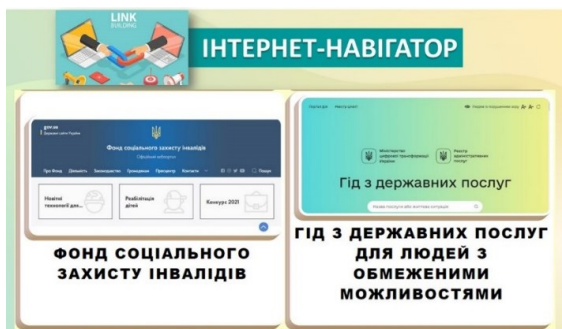
Бібліотека розміщує на сторінках проекту аудіоверсії сторінок основного сайту або відео бібліотеки. До кінця поточного року заплановано створення звукових версій усіх сторінок інформаційного блоку «Головна сторінка». Для запису аудіофайлів залучаються працівники бібліотеки та волонтери зі студентського самоврядування.

Враховуючи те, що бібліотека постійно формує відеоконтент просвітницького напрямку, ми представляємо окремі відео (зі звуковим супроводом) у відповідних тематичних розділах проекту.

Красназнавча діяльність бібліотеки – один з її пріоритетів. На YouTube-каналі бібліотеки розміщено ряд відео, що розповідають про наш край, персоналії, бібліотеку, про заходи красназнавчого спрямування. Ми розміщуємо їх у розділі «Красназнавчі ресурси».

До блоку «Електронні ресурси» сформовано лише описову частину. Тут є ряд проблем, на яких я зупинюся далі.

Інтернет-навігатор сайту включає понад 3,5 тисячі посилань на ресурси Інтернету. Наразі, ми розпочали з розміщення у відповідному розділі проекту лінків для людей з ООП у вигляді анотованих банерів (мал. 4).

Малюнок 4

У процесі формування інтернет-проекту виникає ряд запитань та проблем.

Серед них:

- значний об'єм сайту, регулярне оновлення та доповнення змісту сторінок сайту: наскільки детально озвучувати текст, чи варто описувати графіку, як представляти віртуальні виставки та перегляди?
- чи варто озвучувати бібліографічні списки?
- за яким принципом відбирати посилання для представлення їх у вигляді анотованих банерів?

- існують проблеми налагодження особистих контактів з цільовою аудиторією (через карантинні обмеження)

Серед технічних проблем:

- відсутність професійної техніки для запису звукових файлів (запис проводиться з диктофона, потім обробляється за допомогою звукових додатків та конвертується в формат mp3.) Спроба запису через онлайн-додатки комп'ютера дала гірший результат, ніж через диктофон;
- онлайн додатки – «екранні диктори», що дозволяють озвучувати виділений текст українською мовою – дуже поганої якості;
- звукові плагіни браузерів не підтримують українську мову;
- у плагіна субтитрів YouTube – багато помилок.

Наведу один приклад: Google-перекладач може досить коректно озвучувати інформаційно-бібліографічні списки українською мовою, проте скорочення с. 44-49 озвучує як «село від 44 до 49».

Таким чином, перший досвід запровадження інтернет-проєкту показав, що він на часі та затребуваний, але потребує значних зусиль для повної реалізації, а також вирішення низки проблем. Для повного запровадження інтернет-проєкту необхідно провести тестування та презентацію ресурсу для його цільової аудиторії. Дана робота ще попереду.

Список використаних джерел

1. Білоус В. С. Інклюзивне середовище бібліотеки: стратегія розвитку / В. С. Білоус // Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами. Вип. 1. – Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 2018. – С.31-34.

2. Гуменна О. І. Створення доступного бібліотечного простору для дітей з вадами зору / О. І. Гуменна // Шкільний бібліотекар, 2016. – № 3. – С.5-6
3. Колупасва А. А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А. А. Колупасва, Л. О. Савчук. – Вид. допов. та перероб. – (Серія «Інклюзивна освіта»). – Київ, 2011. – 206 с.
4. Кунанець Н. Е. Бібліотечні інформаційні технології для осіб з особливими потребами : тези доповіді [Ел. ресурс] // Міжнародна наукова конференція "Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору" : Круглий стіл "Бібліотека - освіта - інновації". – 3 с. – Електронний текст в форматі .pdf
5. Порошенко М. А. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища. Розділ книги: Інклюзивна освіта : навчальний посібник / М. А. Порошенко. – Київ : "Агенство "Україна", 2019. – 300 с.

Використані інтернет-джерела

1. Адаптація сайтів для людей з вадами зору. – URL: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/visv-for-npu.html>
2. Презентація проєкту “Інклюзія в бібліотеці” на Львівському міжнародному бібліотечному форумі. – URL: <https://bit.ly/3CNrErb>
3. Робота бібліотек на допомогу користувачам з обмеженими фізичними можливостями. – URL: <https://zounb.zp.ua/node/4559>
4. Як зробити сайт доступним для незрячих і слабозорих? – URL: <https://habr.com/ru/post/347478/>

ДЛЯ НОТАТОК

